

*van Oud
naar Historisch*

EEN NIEUW ORGEL VOOR DE OUDE KERK TE SOEST

Inhoud

VOORWOORD <i>H. Kruiswijk</i>	7
DE HISTORIE VAN DE ORGELS IN DE OUDE KERK IN SOEST <i>Rens Bijma</i>	10
VERDWENEN UIT HARLINGEN, HERBORNEN IN SOEST <i>Dirk Bakker</i>	16
ORGELMAKERIJ REIL	34
DE RESTAURATIE Zoals beschreven vanuit het Orgelfonds <i>Karel Nelis</i>	37
DANKWOORD 'Mathilde welkom thuis' <i>L. van der Zanden</i>	95
LIJST BELANGRIJKE DONATEURS	98

Colofon

UITGAVE

Januari 2018

OPLAGE

500 exemplaren

FOTO'S

De restauratie: *Karel Nelis*
Verdwenen in Harlingen, herboren in Soest:
Dirk Bakker

VORMGEVING & DRUK

Practicum Print Management, Soest

De historie van de orgels in de Oude Kerk in Soest

DOOR RENS BIJMA (MET DANK AAN DIRK BAKKER)

HET EERSTE ORGEL

Het eerste orgel in de Oude Kerk waarvan melding wordt gemaakt werd in 1819 door de toenmalige prins Willem van Oranje (de latere Koning Willem II) aan de kerk geschonken. Het was afkomstig uit de paleiskapel van Soestdijk en werd door de orgelmaker Hermanus Knipscheer geplaatst.

HET TWEDE ORGEL

In 1875 werd dit eerste orgel door brand in de kerk beschadigd, hetgeen een nieuw orgel nodig maakte. Ook dit nieuwe orgel (foto hiernaast) werd door het koningshuis geschonken: in 1876 betaalden koning Willem III en prins Hendrik der Nederlanden hiervoor een bedrag van 3.820 gulden aan de Fa. J. Bätz & Co. Na het overlijden in 1902 van de directeur van de Fa. Bätz, de heer Witte, kwam het orgel in onderhoud bij diens leerling J. de Koff te Utrecht. Het nieuwe orgel had twee klavieren en tien registers.

DE DISPOSITIE WAS:

- **Manuaal I (C-f³):** Prestant 8', Bourdon 16', Octaaf 4', Nazard 3', Woudfluit 2', Mixtuur, Trompet 8'.
- **Manuaal II (C-f³):** Viola 8', Holfluit 8', Fluit 4'.
- **Pedaal (C-d1):** Aangehangen, met een transmissie naar de Bourdon 16'.

Verdwenen uit Harlingen, herboren in Soest

Harlingen 1811 - Soest 2017

DOOR DIRK BAKKER

“Dirk, weet je echt wel zeker dat dit een geschikt orgel voor ons is?” Zo luidde de vraag van Klaas Vellinga in maart 2010. Het ging over het orgel van de Doopsgezinde Kerk uit Harlingen, dat in een onherkenbare hoop bij Orgelmakerij Reil op zolder lag. De kern van het orgel bestaat uit het tweeklaviers-orgel van A. van Gruisen en Zonen uit Leeuwarden, vervaardigd in de jaren 1810-1811. Het is in 1858 gewijzigd en uitgebreid met een zelfstandig pedaal door de orgelmaker Petrus van Oeckelen uit Groningen. Hoe de Harlinger Doopsgezinden tot de aanschaf van een orgel kwamen is een boeiende geschiedenis. Hier volgt een bloemlezing uit een interessant verhaal:

DE BATAAFSE TIJD EN DE DOOPSGEZINDEN IN HARLINGEN

In Harlingen woonden vanaf de zeventiende eeuw, vergeleken met de rest van de provincie Friesland, relatief veel welgestelde doopsgezinden. Het waren vooral (zee-)handelaren,

tegel- en steenbakkers, zoutzieders en reders. In bestuurskringen werden officieel geen doopsgezinden getolereerd. Maar de handel was vrij. En daar speelden een aantal doopsgezinden op in. Met succes. Hoewel soberheid en ingetogenheid vanouds sleutelbegrippen in doopsgezinde kring waren, ging de deur naar de wereld om hen heen steeds verder open. De boterhandel in Sneek floreerde tot ver in de achttiende eeuw, evenals de handel en scheepvaart (rederijen) die in combinatie met de havens de verbinding vormden naar belangrijke plaatsen in Engeland, Scandinavië en de gehele Oostzeekust.

De meest invloedrijke families in Harlingen, afkomstig uit doopsgezinde kring, waren Fontein, Oosterbaan, Braam, Tjallingii en Stinstra. Zij waren niet alleen kapitaalkrchtig maar behoorden ook tot de culturele en literaire bovenlaag van de stad. Toch waren deze families nauwelijks vertegenwoordigd in besturen. De Gereformeerden zaten vanouds stevig in dat zadel. Andere godsdienstige

Orgelmakerij Reil

Heerde

Johann Reil (geb.1907) stichtte in 1934 in Rotterdam de 'Eerste Nederlandsche Orgelonderdelenfabriek'. Het bedrijf verhuisde naar Heerde, waar Johann trouwde en in 1938 zijn eerste orgel bouwde. De wijk in Rotterdam, waar het bedrijf aanvankelijk stond, werd in mei 1940 door het Duitse bombardement met de grond gelijk gemaakt.

Na het overlijden van Johann in 1960 zetten de twee zoons, Han en Albert, destijds twintig en zestien jaar oud, samen met hun moeder en het personeel het bedrijf voort.

In 2001 is de leiding van het bedrijf overgegaan in de handen van Hans Reil, een zoon van Han.

Hans studeerde werktuigbouwkunde aan de Universiteit Twente in Enschede, en trad in 1993 in dienst van het bedrijf.

Met deze derde generatie Reil aan de leiding werd de lijn uit het verleden doorgetrokken naar de toekomst: respect voor traditie, om er vervolgens creatief mee om te gaan.

In Nederland heeft het bedrijf meer dan 500 orgels in onderhoud. Het buitenland is ook goed vertegenwoordigd. De orgels worden door Reil onderhouden tijdens reguliere stem- en onderhoudsreizen. Dit alles is tot stand gekomen dankzij een team van op dit moment 25 medewerkers.

Hans Reil, huidige bedrijfsleider, liet ons erg gastvrij het restauratieproces in zijn bedrijf van nabij volgen.

Han Reil stelt zijn jarenlange ervaring en zijn vrije tijd ten dienste van het bedrijf.

De onderdelen van de orgelkas, wachtend op restauratie

Opslag

van de orgelonderdelen
bij orgelmakerij REIL

*Links de windlade van het Manuaal met bijbehorend pijpwerk
Rechts een serie losse pijpen en de 2 muzen die het orgelfront sierden.*

Het klavier

Zo zag het klavier er uit, na vele jaren in onbruik te zijn geweest.

Bij nader bekijken werd je daar niet vrolijker van...

Hier is de onderzijde van de cancellen aan de achterzijde bekleed met leer, voor de winddichtheid. De windlade is hier wat gedraaid t.o.v. de vorige foto, zodat op de achterzijde van de ventielkast een opschrift zichtbaar wordt.

Het blijkt het 'handelsmerk' te zijn van de orgelmakers Van Gruisen!

